

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความเหมาะสมในด้านการเกษตร โดยเฉพาะ เขตภาคเหนือที่มีความสำคัญในฐานะต้นน้ำของประเทศ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาที่มีการผลิตทั้งแบบยังชีพ การผลิตแบบกึ่งยังชีพและการค้า และการผลิตเพื่อการค้าเชิงพาณิชย์ (กรมประชาสงเคราะห์ , 2545) ที่มีการนำเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรที่ทันสมัยมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อให้ได้รายได้และผลผลิตตามต้องการ แต่ปัญหาสำคัญที่ตามมาคือ ปัจจัยในการผลิตเกษตร รวมไปถึงราคาค่าปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้นทุนสูงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้ต้องมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการผลิต ปัญหาความไม่แน่นอนของผลผลิตเนื่องจากความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศที่ไม่สามารถควบคุมได้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2551) ทำให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ และก่อให้เกิดปัญหาความยากจนตามมา นอกจากนี้อีกปัญหาที่สำคัญคือ ความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตทางการเกษตร อันเกิดจากปริมาณสินค้าไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรแต่ละรายไม่มีการวางแผนการผลิต โดยการผลิตแต่ละครั้งจะยึดราคาของสินค้าเกษตรในปีที่ผ่านมาเป็นหลักในการวางแผนการและเพาะปลูกในปีต่อไปกล่าวคือ ถ้าราคาพืชชนิดใดสูงขึ้นในปีที่ผ่านมา ทำให้ในปีการเพาะปลูกปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่หันมาปลูกพืชชนิดนี้มากขึ้น เมื่อผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ในขณะที่ความต้องการของตลาดมีน้อย ส่งผลให้ราคาผลผลิตชนิดนี้ตกต่ำ (จตุพงศ์, 2546) จากปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่แน่นอนของรายได้ ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถหลุดพ้นจากปัญหาความยากจนได้

บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ลักษณะพื้นที่เป็นที่สูงชัน มีภูเขาล้อมรอบ เป็นที่ไหลเขาที่มีลักษณะเป็นที่ราบลูกคลื่น ที่ราบบันได ที่ราบลุ่มน้ำ ที่มีความชันน้อยกว่าร้อยละ 35 มีความสูงของภูเขาที่ระดับ 500-800 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล เหมาะสำหรับการเกษตร (องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย, 2553) ในปี 2513 ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง ได้อพยพมาอยู่รวมกันที่บ้านพระบาทห้วยต้มเป็นจำนวนมากประมาณ 1,200 ครัวเรือน แต่ปัจจุบันจำนวนครัวเรือนได้เพิ่มสูงขึ้นกว่า

1,900 ครัวเรือน ส่งผลให้ ประสบปัญหาขาดแคลนที่ทำกิน มีข้าวไม่พอบริโภคทุกปี ชาวบ้านเป็นโรคขาดอาหาร โดยเฉพาะเด็กเล็ก เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรที่บ้านพระบาทห้วยต้ม ทรงทอดพระเนตรเห็นสภาพพื้นที่และชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรชาวไทยภูเขา พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม เพื่อช่วยเหลือราษฎร ซึ่งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม มีพื้นที่รับผิดชอบที่ครอบคลุม 10 หมู่บ้าน กรมชลประทานร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินที่สูง ได้สร้างฝายเก็บน้ำที่ไหลจากต้นน้ำบนภูเขา และต่อท่อลงมากระจายตามจุดต่างๆ หลายจุด ซึ่งต้นน้ำอยู่ห่างจากพื้นที่ศึกษาศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ถึง 3 กิโลเมตร แต่ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกเฉพาะในช่วงฤดูฝนเท่านั้น (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม, 2553) และการเพิ่มขึ้นของประชากรส่งผลให้แรงงานในพื้นที่มีสูงขึ้น แต่พื้นที่ทำการเกษตรอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งการผลิตเกษตรมีการใช้แรงงานในช่วงฤดูฝนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพื้นที่เกษตรเป็นที่น้ำฝน ไม่มีระบบชลประทาน การใช้แรงงานได้ไม่เต็มที่ ส่งผลให้เกิดการว่างงาน

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ส่วนใหญ่มีการผลิตตามลักษณะทางวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีการเพาะปลูกข้าวไร่และข้าวนาเพื่อบริโภคในครัวเรือน และเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อทำการค้าควบคุมไปด้วย (กรมประชาสัมพันธ์, 2545) แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มยังไม่มีมีการส่งเสริมการปลูกพืชผักอย่างจริงจัง จะมีเพียงเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรถึงวิธีการเพาะปลูก การใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช เท่านั้น (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม, 2553) ทำให้เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวางแผนผลิตเกษตรที่เหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจและประสิทธิภาพในการผลิต ส่งผลเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มยังคงมีความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างยากจน เนื่องจากมีรายได้จากการปลูกข้าวไร่ ข้าวโพดขายตามฤดูกาล และราคาจำหน่ายที่ไม่แน่นอน ซึ่งราคาผลผลิตเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี ดังนั้น การผลิตแต่ละครั้งของเกษตรกรจะยึดราคาของสินค้าเกษตรในปีที่ผ่านมาเป็นหลัก ทำให้เกษตรกรซึ่งมีตัวเลือกในการทำกิจกรรมการผลิตพืชที่ไม่หลากหลายมากนัก มีความเสี่ยงของรายได้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของราคาผลผลิตเกษตรที่ไม่มีความแน่นอน อีกทั้งเกษตรกรในพื้นที่ยังมีการยอมรับระบบการผลิตใหม่ๆ ได้ยาก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำ และไม่สามารถหลุดพ้นจากสภาพของยากจนได้

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาจากสถานการณ์ข้างต้นคือ การนำเอาหลักและวิธีการวางแผนการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เพื่อให้ได้แผนการผลิตพืชที่เหมาะสมและมีการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้เงื่อนไขหรือข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรการผลิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิเคราะห์หาแผนการผลิตที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจและสังคม

เพื่อให้ได้แผนการผลิตที่สามารถใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อให้ได้แผนการผลิตพืชที่เหมาะสมของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลายครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม
2. เพื่อทราบอัตราการทดแทนกันของรายได้สุทธิจากการผลิตกับความเสียหายของรายได้สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต และรายได้สุทธิกับการใช้แรงงานในพื้นที่

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้จะทำการศึกษาระบบการผลิตพืชของเกษตรกร ในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจปีการเพาะปลูก 2552/53
2. การศึกษามุ่งเน้นเฉพาะการผลิตพืชเศรษฐกิจอายุสั้น และสวนผลไม้ ซึ่งไม่รวมไปถึงการทำปศุสัตว์และประมง